

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

Institutiones Qvintvplicis Theologiæ - Positivæ videlicet, Asceticæ,
Polemicæ, Speculativæ, & Moralis complectens, Unà cum Appendice
Methodum compendiariam reformationis Ecclesiasticæ à Concilio
Tridentino factæ continente

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

Pars I. De Deo tùm in se, tùm in operibus suis Consideratio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48233](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48233)

PARS I.

DE DEO TUM IN SE, TUM IN OPERIBUS SUIS CONSIDERATO.

Tria potissimum capita Pars hæc prima complectetur, quorum primum de DEO, alterum de Angelis, tertium de Creatione Mundi seu Opere sex dierum ager.

CAPUT I.

DE DEO UNO ET TRINO.

El nomen variè apud varias gentes derivationem suam & originem sumpsit. Apud Hebræos, teste Tannero c. 4. l. du. 1. El à fortitudine vocatur, quasi per excellentiam fortis dicatur, utpote qui omnia potest, & cujus potentia ac voluntati nemo resistere potest. Apud Græcos, teste Gregorio Nazianzeno ho. 5. in Cant. ἀὐτὸς ὁ θεός, videre nomen accepit, eò quòd omnia videat, nihilque absconditum esse possit oculis ipsius. Apud Latinos Valerianus & alios dictus est DEVS, vel quia nihil illi latet; vel quòd det omnia; vel quòd de eo vel ab eo sint omnia. Apud Germanos Gott/ quasi Gut vocatur, ut putat Cassius l. c. eò quòd per excellentiam bonus sit juxta illud Luc. 18. Nemo bonus, nisi solus Deus. Porro de hoc DEO sex præcipue à Theologis quæstiones moveri solent, videlicet de Existentiâ, de Essentiâ, de Natura, de Attributis, de Operationibus ad intra, & de Personalitatibus illius; de quibus præsertim hic per totidem articulos agetur.

ARTICULUS I.

De Existentiâ DEI.

De hac Quæritur 1. An demonstrari possit? R. Etsi Petrus de Aliaco, Joannes de Baspolis & alii apud Tannerum l. 2. c. 4. den. 3. negent, DEI existentiam demonstrari posse, eò quòd

quòd omnes rationes, quibus aliqui conantur ejus existentiam probare, facillè solvi queant; Contraria tamen sententia communis est omnibus aliis Theologis, uti ex sequenti quaestione clariùs patebit.

Q. 2. *Quomodo demonstrari possit existentia DEI?* R. 1. cum plerisque Theologis, eam saltem à posteriori demonstrari posse, uti S. Thomas q. 1. a. 3. quinque rationibus demonstrat, scilicet 1. Ex motu rerum naturalium, in quo deus aique ad unum primum mobile deveniendum est. 2. Ex subordinatione causarum efficientium, inter quas, ne processus in infinitum, aut mutua causalitas admitti debeat, deusque causa prima concedenda est. 3. Ex conditione & gradu rerum contingentium, quæ ab ente necessario oriri debent. 4. Ex vario gradu perfectionis, quæ in rebus creatis respectu: unde ens perfectissimum tandem admittendum est. 5. Ex ordinatione rerum ad finem, quam cum non possint habere entia rationis expertia, hoc ipso admitti debet ens summum intelligibile, quod eas ordinet ad finem. R. 2. Non desunt Recentiores quosdam Theologos, qui etiam à priori probentur eandem existentiam; nam 1. Antonius Peraz p. 1. d. 1. c. 14. sequentibus duobus syllogismis eam probare conatur: *Nullum bonum est esse chymeram; sed ens carens omni defectu est bonum; ergo ens carens omni defectu non est chymera; sed de facto existit. Item: Si DEVS non existeret, esset necessitas hoc ipso foret DEVS.* 2. Martinus Esparza q. 2. d. 1. ex propositionibus æternæ veritatis hoc modo probare conatur: *Dantur propositiones æternæ veritatis (quales v. g. $2+2=4$) totum est majus sua parte: quodlibet est, vel non est; datur etiam ens simpliciter necessarium; quia veritas est pars entis, atque ad eò dari non posset, nisi etiam daretur pars entis, cujus est passio. Verùm hæc demonstrationes ab aliis recentioribus non omnino efficaces existimantur.*

Q. 3. *An existentia sit de essentia DEI?* R. Non est quidem aliquos, qui putaverint, eam non includi in conceptu formali, sed juxta nostrum modum concipiendi abesse posse ab essentia, perinde ac alia Attributa; contrariam tamen sententiam uti communem, ita longè quoque verius esse; eò quòd DEVS sit Ens increatum, Ens à se, Ens nec

nam, & actus purus, quæ omnia prædicata concipi non possunt, si DEVS in potentia duntaxat, & non actu existens conciperetur.

Q. 4. An sit de fide, quòd probari naturaliter possit, DEVM creator? R. negativam quidem sententiam à Vasquezio; verum contrariam, quam Suar. Valent. & alii tenent, communiorem esse, eò quòd Scriptura Sap. 13. & alibi asserens, Creatorem ex Creaturis cognosci posse, debeat in sensu proprio, scilicet de Metaphysica demonstratione accipi.

ARTICULUS II.

De Essentia DEI.

Pro meliori intelligentia hujus tituli sciendum est, hæc duo Vocabula *Essentia* & *Natura* frequenter quidem pro eodem accipi, ab aliis tamen post S. Thomam communiter distinguuntur, ita ut Vocabulum *Essentia* accipiat pro radice causarum perfectionum, & passionum, quæ in aliquo ente reperiuntur; Vocabulum *Natura* verò pro principio Operationum sumatur. Quà distinctione supposita

Q. 1. In quo prædicato *Essentia DEI* consistat? R. Varias esse in hac Controversia sententias; nam 1. aliqui cum Suarez & Molina eam in cumulo omnium perfectionum continent. 2. Alii cum Valquez & Arriaga in actu primo Intellectivi eam consistere putant. 3. Alii cum Esparza & recentioribus communiùs, eam in prædicato Aseitatis seu Entis à se sicam esse volunt, eò quòd hoc prædicatum videatur esse radix omnium aliarum perfectionum.

Q. 2. An *Essentia DEI* distinguatur ab *Attributis illius*? R. realiter & identice non distinguuntur, uti communissima sententia Theologorum docet. Contra Gualterum quendam apud Tanner. q. 2. du. 2. n. 1. qui absolute voluit eam realiter strictè distinguuntur; & contra Scotum & ejus Asserentem, qui saltem minus strictè realiter, seu ex natura rei eandem ab *Attributis* distinguunt. Ratio autem communis sententia est, quia, si admitteretur realis distinctio, per eam tolleretur simplicitas DEI, neque unum prædicatum seu attributum de altero prædicari posset.

ARTICULUS III.

De Natura DEI.

Q. 1. In quo predicato consistat Natura DEI? *R.* cum communiore sententia, eam in predicato *Intellectivo* a se consistere; quia Intellectio est præcipua DEI operatio, a se quæ est origo omnium Decretorum atque Processionum ad intra, quæ quam etiam Verbum in similitudinem Naturæ potissimum procedere dicitur.

Q. 2. An Natura DEI virtualiter distinguatur à Personis? *R.* etsi talem distinctionem negent Gratianus & alii, communiter tamen eam concedi ab aliis Theologis, quod quod Natura & Paternitas v. g. in uno tertio distinguuntur, scilicet in Filiatione, cum qua Natura per suam identificationem communicatur; Paternitas verò realiter ab ea distinguitur; cum ergo hæc distinctio maior sit, quam ratio nis ratiocinata, & strictè realis dici non queat, saltem virtualis dici debet.

ARTICULUS IV.

De Attributis DEI.

Pro meliori intellectu dicendorum in hoc articulo notandum est attributa aliqua de DEO *proprie*, alia *Metaphorice* duntaxat prædicari. *Proprie* prædicantur perfectiones, quas habere melius est, quam oppositum illatum, quæ propterea à Theologis perfectiones simpliciter simplices vocantur; *Metaphorice* seu improprie prædicantur, quæ in conceptu suo imperfectionem aliquam involvunt, quales sunt dolor, ira, & similes; hæ enim non nisi demptis imperfectionibus per hæc vocabula significatis DEO convenire possunt. Præterea sumuntur Attributa variis modis, ut videre est apud Tann. q. 2. du. 1. 1. Latissimè pro omni predicato, quod DEO attribui potest. 2. Minus latè pro omni eo predicato, quod DEO ut unus est, convenit, & ipsam essentiam quam radicem subsequi concipitur; quo pacto sola prædicata absoluta, & non relativa includuntur. 3. Strictè pro solis prædicatis, quæ positivam perfectionem includunt.

Idem attributa positiva vocantur, qualia sunt esse bonum, sapientem &c. non item negativa attributa, quæ non nisi per negationem formalem exprimi possunt. Hoc loco autem attributa in secundo potissimum sensu accipiuntur; de quibus sequentes quaestiones proponuntur à Theologis.

Q. 1. *Quanam sint attributa positiva Dei?* Resp. sequentia ferè tum à S. Thoma, tum ab aliis Authoribus, ut videre est apud Lessium de perf. div. ei attribui. 1. Quòd sit *summè perfectus*, id est, omnes omnium rerum possibilium perfectiones formaliter, vel eminenter continens; alioquin illas producere in creaturis non posset. 2. Quòd sit *summè bonus* non tantum bonitate transcendentali (hæc enim eadem est cum perfectione Dei) sed appetibili etiam, in quantum scilicet continet id omne, quod à creatura rationali appeti aut desiderari potest. 3. Quòd sit *summè sanctus* (quæ sanctitas ab Authoribus bonitas moralis appellatur) ut quod infinitam morum perfectionem contineat, idèoque iustitias & beneplacitum illius sit regula omnis honestatis. 4. Quòd sit *summè sapiens*; eò quòd omnia cognoscat, & sciat per supremas causas, nimirum per cognitionem essentiali, quæ est omnium rerum suprema causa efficiens finalis, & exemplaris. 5. Quòd sit *summè potens*, id est, efficere possit, quicquid contradictionem non involuit; unde, teste Lessio l. 5. c. 1. plus quàm septuaginta locis in S. Scriptura omnipotens vocatur. 6. Quòd sit *summè verax*, id est, falli non possit in cognitione objectorum; nec fallere in revelatione eorundem; unde hæc veracitas est fundamentum fidei nostræ. 7. Quòd sit *summè misericors*; eò quòd sicut est vias omnis felicitatis, ita & miseræ omnis, quæ non nisi collatione boni tollitur, peremptor & exterminator sit, ut Lessius l. 1. c. 2. loquitur hinc, teste Psalmista Ps. 32. *Misericordia Domini plena est terra.* 8. Quòd sit *summè iustus*; id est, retribuens cuique juxta meritum suum; unde Tobias c. 3. dixit: *Iustus es, Domine, & omnia iudicia tua iustæ sunt.* 9. Quòd sit *summè benignus*; id est, summè propensus ad bonitatem suam omnibus creaturis pro ejusque capacitate communicandam.

Q. 2. *Qua sint attributa negativa Dei?* Resp. sequentia ferè illi attribui. 1. Quòd sit *simplex*, id est, omnem

compositionem ex partibus excludens. 2. Quòd sit unus, id est, in plures Deos indivisus, seu immultiplicabilis; alioqui enim non haberet plenum Dominium ab alio independentens. 3. Quòd sit *Increatus*, id est, à nullo alio factus, sed à seipso existens. 4. Quòd sit *Incorporeus*; cum corporea substantia necessario plurimas imperfectiones involvat, omnis autem imperfectio Deo repugnet. 5. Quòd sit *Atemporalis*, id est, omni termino extrinseco carens, ita ut neque excogitabile sit ens perfectius illo. 6. Quòd sit *Immutabilis*, id est, in omni spatio imaginabili existat, hinc 2. Paral. 16. dicitur: *Caeli caelorum te non capiunt*. 7. Quòd sit *Immutabilis*, non physicè duntaxat (id est, ut à parte rei se alter habere non possit uno tempore, quàm alio se habuerit), sed etiam moraliter, ita ut ex animi inconstantia aliud velle non possit, quàm quod semel decrevit. Hinc ipsemet Metach. 3. dixit: *Ego Dominus, & non mutor*. 8. Quòd sit *Aeternus*, id est, omni tempore excogitabili existens; enim essentia Entis à se requirit, ut nullum scilicet tempus assignari queat, quo inceperit esse. 9. Quòd sit *Incomprehensibilis*, id est, à nullo Intellectu creato sit cognoscibilis, ut nihil lateat videntem, cum nulla vis cognoscendi finem infinitam cognoscibilitatem exhaurire possit. 10. Quòd sit *Invisibilis*, id est, à nulla creatura Intellectuali solis naturæ viribus intuitivè cognoscibilis. Unde à S. Paulo 1. ad Tim. c. 6. Lucem inaccessibilem habitare dicitur, quam nullus hominum vidit, sed nec videre potest. 11. Quòd sit *Ineffabilis*; id est, nullo nomine quidditivè significari possit; cum enim nemo ordinariâ viâ eum intuitivè cognoscere possit, hoc ipso etiam nomen ad exprimendam clarè alius quidditatem invenire non potest.

Q. 3. *An & quomodo attributa inter se distinguantur?*
 Resp. etsi à parte rei omnia DEI Attributa identificentur, & de se mutuo prædicari possint; formaliter tamen, & quoad nostrum, modum concipiendi rectius distincta dicuntur, quòd æquivalent pluribus perfectionibus distinctis, quæ in creaturis reperiuntur. Hinc rectè formantur similes propositiones: *Sapientia DEI formaliter non est Iustitia.*

ARTICULUS V.

De Operationibus DEI.

I. Q. 1. *Quot sunt operationes DEI?* Resp. duplicis potissimum generis Operationes in Deo assignari à Theologis, internas scilicet, & externas. Internæ sunt Intellectio & volitio. Externæ sunt Angeli & reliqua Opera tum primis sex diebus, tum deinceps ab eo producta.

II. Q. 2. *Quid de Intellectione, seu scientia DEI (nam hæc duo in DEO, in quo non datur nuda seu pura potentia, non distinguuntur) præcipuè sciendum sit?* Resp. tria potissimum scienda esse, nempe objectum, medium, & distinctionem scientiarum. Et 1. quidem *objectum* quod attinet, DEUS non tantum cognoscit seipsum comprehensivè, sed etiam omnia, quæ quacunque ratione scibilia sunt, atque ad hoc non tantum res existentes, sed etiam possibles, & futuræ tam absolutas, quàm conditionatas, quia hæc omnia sunt objecta scibilia, adeoque DEO tanquam perfectissimo scibili negari eorum scientia non debet. 2. *Medium scientiæ* quod attinet, Essentiam in primis suam non tantum in se, sed etiam in creaturis propter respectum & connexionem, quam habent cum Essentia, cognoscit. Res verò possibles mediante suâ Essentia indirectè, imò juxta aliquos etiam directè in seipsis cognoscit. Futura denique si necessaria sunt, in causa sua; si autem libera, probabiliter in seipsis intelligit. 3. *Distinctionem scientiarum* quod attinet, sicut in Deo non dantur cognitiones realiter, distinctæ, ita nec scientiæ realiter distinctæ concedi debent; sed ad summum propter æquivalentiam cum nostris, scientiis & cognitionibus ratione distinctæ dici queunt; hinc illa scientia, quæ in res tantum possibles tendit, *scientia simplicis intelligentiæ*; quæ in res pro aliqua temporis differentia absolute extituras, aut existentes fertur, *scientia Personis*; & ea tandem, quæ in objecta conditionatè futura tendit, *scientia mediæ* appellatur, de cujus tamen necessitate multum disputant Theologi. Præter has scientias communiter etiam Ideæ in Deo admittuntur, quæ nihil aliud sunt, quàm ipsissimæ perfe-

ationes divinae, prout à Deo primario per sui comprehensionem sunt cognitae, & à creaturis participabiles.

III. 3. *Quid de Volitione DEI præcipue sciendum* Resp. sequentia. 1. Dari in DEO veram voluntatem à volitionem ratione duntaxat nostra distinguibiles; cum in finis & primum principium omnium rerum omnia proprie se operari debeat, atque adeò per voluntatis actum ad se referre. 2. Voluntatem hanc dividi in voluntatem *Beneplaciti*, quâ Deus absolute vult aliquem effectum; quæ proinde semper est efficax: & *Signi*, quâ per aliquod signum æternum significat, quid fieri velit, & communiter subdividitur in Præceptum, Prohibitionem, Permissionem, Consilium, & Operationem, seu Oblationem concursus ad actum. 3. Deum seipsum quidem & res possibles necessitate amare (saltem amore inefficaci, loquendo de Creaturis) circa reliqua verò objecta decernenda & producenda plenissimam libertatem possidere; alioqui enim frustra S. Scriptura toties ad gratias Deo agendas excitaret, cum id, quod necessario præstatur, sicut specialem affectum benevolentiae non continet, ita nec gratiarum actionem mereatur. At verò hæc volitio libera sit formalitas realiter identificata cum essentia, & quia non esse potuisset, virtualiter distincta; an verò ex ipsa entitate Dei necessaria & futuritione productionis componatur; item an inter ipsa decreta succedendo quidam prioritatis admitendus, quo unum præsupponatur ad alterum, una est ex gravissimis difficultatibus, de qua fuse disputant Theologi. 4. Deum probabiliter semper id velle, & eligere, quod simpliciter optimum est, ut multi SS. Patres docuisse videntur, etsi non desint sat multi Theologi contrarium asserentes. 5. Actum præcipuum voluntatis & intellectus divini esse *Providentiam DEI*, quæ nihil aliud est, quam conceptio mediorum, quibus unaquæque res ad suum finem dirigitur, cum proposito illa in eam conferendi; quam Providentiam etsi Deus in omnibus rebus conservandis & gubernandis ostendat (juxta illud Sap. 1. *Tu autem Pater gubernas omnia Providentiâ*) specialiter tamen ea clucet in voluntate & desiderio, quo omnes homines salvos fieri desiderat, iisque media ad salutem sufficientia providet juxta clarissimum S. Pauli testimonium 1. ad

Tim. 2. Specialius autem adhuc apparet in *Prædestinatione* *Electorum*, quæ nihil aliud est, quàm efficax decretum transmittendi quosdam in tempore ad æternam beatitudinem; unde effectus illius sunt gloria æterna, gratia finalis, justificatio, actus meritorii, vocatio ad certum statum, creatio, & dona naturalia, ipsaque etiam peccati permissio, quatenus fit ex complacentia securitæ salutis. Et si verò si de tota prædestinatione loquamur, nulla illius causa præcessit, & id ipsum etiam de inadæquata prædestinatione ad gloriam quam plurimi doceant Theologi, non desunt tamen, qui probabiliter hanc ex prævisis meritis fieri, sat efficacibus argumentis demonstrare conantur. Sicut autem datur aliquorum Prædestinatio, ita etiam aliquorum Reprobatio admittenda est, quæ nihil aliud est, quàm actus divinæ Providentiæ, quo damnandi ab æterna beatitudine excluduntur, etque duplex, *negativa* scilicet, & *positiva*; illa est, quæ Deus negat auxilia efficacia ad salutem consequendam; ista est voluntas positiva excludendi à beatitudine; unde non fit, nisi præsupposito peccato, quam præsuppositionem tamen non requirit negativa reprobatio.

ARTICULUS VI.

De Trinitate Personarum.

I. Q. 1. *Quid de hac Trinitate præcipue sciendum sit?* Resp. tria potissimum, scilicet *Distinctio*, *Processio*, & *Missio*.

II. Q. 2. *Quid de distinctione sciendum sit?* Resp. sciendum tres esse Personas Patris, Filii, & Spiritus Sancti, distinctas quidem à se realiter, non autem ab Essentia seu Natura divina, atque adeò æqualem esse omnium gloriam, & Majestatem coæternam, ita ut qualis sit Pater, talis sit & Filius, & talis Spiritus Sanctus, quemadmodum in Symbolo Athanasii dicitur.

III. Q. 3. *Quid de Processionibus sciendum?* Resp. sciendum esse, duas dari processionibus passivas in Trinitate, priorum priorum Filius à Patre generatur, scilicet per cognitionem Essentiæ & rerum possibilium & ideo hæc processio vocatur *generatio* & *Filiatio*, eò quòd sit origo viventis

tis à vivente veluti principio conjuncto in similitudine
 turæ; per posteriorem processionem Spiritus Sanctus à Pa-
 & Filio procedit, dum per amorem illorum mutuum
 tur; hinc processio talis *Spiratio passiva* appellatur, con-
 parte Patris & Filii *Spiratio activa* utrique communis & con-
 liter distincta responder; sicut & generationi passivæ
 seu Filiationi in Patre generatio activa seu Paternitas re-
 spondet. Et de his duabus processionibus intelligendum
 est, quod in Symbolo S. Athanasii per sequentia verba
 catur: *Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus;*
Filius à solo Patre non factus, nec creatus, sed genitus; Spiritus
Sanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus,
sed procedens. Hinc sedulo cavendum, ne unquam dicatur
 in abstracto Naturam seu Essentiam divinam generare, spirare
 &c. sed in concreto tantum dicatur: Deus generat, spirat
 Pari modo non sunt usurpandæ ejusmodi propositiones: *Pa-
 ter causat Filium aut Spiritum Sanctum:* quia hi termini
 significant effectum realiter adæquatè distinctum à produc-
 te, qualis distinctio non reperitur inter Patrem & Filium.

IV. Q. 4. *Quid de Missione Personarum sciendum sit?*
 Resp. 1. sciendum, per Missionem hoc loco aliud nihil in-
 telligi, quam apparitionem temporalem Personæ proce-
 dentis; seu, ut alii clarius describunt, processionem Per-
 sonæ cum habitudine seu connotatione temporalis effectus.
 Resp. 2. sciendum, Missionem hanc communiter in
 tem, quæ fit ad terminum sensibilem (quo modo Filius mis-
 sus est ad Naturam humanam assumendam) & *Invisibilem*,
 quæ fit interno & spiritali modo (qualiter Spiritus Sanctus
 in animas; caritate replendas mittitur) dividi. Resp. 3.
 Ut tota hæc materia de Trinitate aliquo modo clarius ex-
 gnoscatur, non parùm profuturum, si sequens sistema præ-
 dicatorum ad unum ac Trinum Deum concurrentium locum
 dum nostrum modum concipiendi factum bene penetraverit.
 Et 1. quidem concipiatur Essentia divina ut ens à seipso.
 Ut actus primus Intellectivi, in quo prædicato Essentia, est
 certè juxta alios Natura Dei consistit. 3. Ut actualis Op-
 divina, eique Attributa Sapientiæ & Scientiæ Dei idem
 cantur. 4. Ex Essentia sic concepta oritur volitio activa

accessaria, cui formaliter ex parte objecti misericordia, Justitia, Liberalitas &c. identificantur, 5. Concipitur Deus ut concretum substantiale significans determinatè Naturam, indeterminate verò Personalitatem hanc vel illam; & ut sic conveniant illi prædicata Justi, Sapientis, omnipotentis &c. 6. Determinatè & virtualiter ex Natura divina quasi emanat Paternitas velut prima Personalitas. 7. Realiter a Patre per dictam Paternitatem seu generationem activam producit Filius unius cum Patre Naturæ, sed Personalitatis diversa. 8. Filius in esse Filii constituitur per Naturam sibi communicatam & Filiationem productam; ratione autem nostra concipitur primò actu intelligere, dein subsistere, procedere ab alio, acquirere relationem, & notionem Filiationis (quæ nihil est aliud, quàm eadem entitas, quæ præbet stabile fundamentum distinguendi Filium à Patre Personis) item volitionem & spirationem activam. a Patre & Filio concipitur procedere Spiritus Sanctus, cui a parte rei constituitur per volitionem & spirationem passivam; juxta rationem verò nostram concipitur primò ut volitio actualis, deinde ut volitio subsistens, ut relatio spirationis passivæ, ut notio Spiritus Sancti, ut accipiens à Patre & Filio Intellectionem & reliqua Attributa essentialia Intellectioni identificata. Denique his positis ex omnibus tribus Personis confurgit relatio similitudinis & æqualitatis inter tres Personas: deinde perfectio immanentis seu circumfessionis, quâ singulæ Personæ intimè conjunguntur. Postea formantur ab omnibus Personis simul sumptis decreta libera circa complendas Personarum Missiones per productiones ad extra, statuiturque, quænam ex creaturis possint tandem produci debeant, vel non debeant, actuque tandem producantur, & ad suum finem diriguntur.

V. Ex quibus omnibus patet 1. quomodo quævis Persona secundam rationem nostram definiri possit, nimirum quòd Patre sit Persona divina, quæ primariò terminat Intellectionem & Volitionem: Filius sit Persona, quæ primariò terminat Intellectionem, & secundariò volitionem: Spiritus Sanctus sit Persona, quæ primariò terminat Volitionem, & secundariò Intellectionem. Patet 2. Universalem hanc regulam & distinctionem in Deo rectè à Theologis assignari: *Nulla*

in Deo admittenda est realis distinctio, nisi ubi obviat relationis oppositio. Unde inferunt, Filium non fore distinctum à Spiritu Sancto, nisi hic ab illo simul & Patre procederet.

VI. Q. 5. Quis fructus ex hoc capite de DEO erit & uno sit hauriendus? Resp. triplicem præcipue hauriendum esse. Primus est, ut sublimis de Deo aestimatio, admirationeque concipiatur, atque exinde animus ad laudandum glorificandumque tam excelsum & præpotentem Deum excitetur. Secundus est, ut magna cum reverentia & timore quisque in conspectu DEI ambulare, debitumque servitium per mandatorum illius accuratam & celerem executionem exhibere studeat; si enim de simili reverentia Angelis præstanda locutus S. Bernardus dixit: *In omni angulo Angelis reverentiam habe, nec audeas illo præsentem, quod me præsentem facere non audeas*: quanto magis de DEO ubique præsentem & omnia etiam intima perscrutante hoc dictum quisque applicare debet. Tertius est, ut, quales impetus quosque habebat ad Mundum, tales deinceps habeat ad Artium Mundi, atque ad eorum suum amorem ad infinitam eorum bonitatem amandam convertat, quemadmodum sapienter S. Augustinus lib. de Spir. & anim. cap. 64. hortatur dicens: *Quid vagaris, o Homo, per multa, quærens bona anima & corporis tui? ama unum bonum, in quo sunt omnia bona. & proficere: Desidera simplex bonum, in quo est omne bonum. & proficere.*

CAPUT II. DE ANGELIS.

Sæx potissimum capita de Angelis scienda sunt, nimirum
1. Existentia & natura Angelorum. 2. Multitudo & diversitas illorum. 3. Potentia eorumdem. 4. Via illorum. 5. Peccatum & poena. 6. Custodia & ministerium, de quibus in sequentibus articulis pro instituto breviter agetur.

ARTICULUS I.

De Existentia & Natura Angelorum.

I. Q. 1. An de facto dentur Angeli? Resp. I. de facto

esse, dari Angelos, id est, substantias quasdam finitas, Deo subordinatas intelligentes, completas, à Deo & Homine distinctas, & extra censum omnium rerum harum visibilium positas, ut Tann. hic dub. 1. loquitur; sic enim passim ex S. Scriptura, maximè Matth. 4. colligitur, ubi dicitur: *Angeli sui mandavit de te.* Resp. 2. Tametsi hæc Angelorum existentia non possit ratione physica aut metaphysicâ demonstrari, posse tamen sat certò & evidenter ex moralibus quibusdam effectibus probari, videlicet ex iis, quæ de facto in Energumenis patrari experimur, quæ, cum sæpe sint ingentia peccata, & vires animæ separatæ manifestè excedant, meritò malis Angelis adscribuntur.

II. Q. 2. *Cuius natura sint Angeli?* Resp. esse creaturas intellectuales, Spirituales, & simplices, ac naturâ suâ indestructibiles; sic enim quoad viam intelligendi & spirituatatem colligitur ex ipsa S. Scriptura, quæ passim eos Spiritus vocat, atque actiones intellectuales illis attribuit; de simplicitate verò & indestructibilitate concluditur ex eo, quod nulla appareat ratio necessitatis aut utilitatis suadentis compositionem Angeli ex materia spiritali, vel partibus intelligentibus; quod si autem Angeli à solo Deo creentur & conserventur, hoc ipso etiam ab eo semper conservari petunt, quæ adeò naturâ suâ indestructibiles rectiùs dicuntur.

III. Q. 3. *Quando sint producti Angeli?* Resp. eos esse communiorum sententiam primo die unâ cum cælo esse productos; sic enim in cap. *firmiter* de summ. Trin. satis indicatur per hæc verba: *Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis, utramq; de nihilo condidit creaturam, corporalem scilicet, & Spiritualem, Angelicam & mundanam, & humanam.*

IV. Q. 4. *Vbi producti sint Angeli?* Resp. nihil de locis certò constare; hinc aliqui eos in aëre, alii in cælo aëreo, alii in Emphyreo creatos fuisse existimant, cui potestatem sententiæ multi SS. Patres favent, eò quòd congruum videntur, ut nobilissimæ creaturæ in loco nobilissimo creentur.

ARTICULUS II.

De Multitudine & Diversitate Angelorum.

I. Q. 1. *Quàm multi sint Angeli à Deo creati?* Resp. hanc rem incertam esse; plurimos tamen creatos esse, constat sat clarè ex illo textu Daniel. 7. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Plures verò esse creatos, quàm Homines de facto existant, vel existuri sint, communius docent Authores, & tum ex parabola ovis perditæ & inventæ Luc. 15. tum ex quadam revelatione S. Birgittæ; tum denique ex ipsa Custodia Angelorum colligunt; cum enim hi ordinariè ex infima Hierarchia assumantur, & cuivis homini unus duntaxat ac diversus Angelus assignetur, hoc ipso, quos Superiores Hierarchiæ constitunt, tot partibus minimùm multitudinem hominum superare debent Angeli; licet non defuerint, qui existimaverunt, pauciores esse Angelos quàm Homines, eò quòd Apoc. 12. Draco tertiam partem stellarum traxisse dicatur, quæ per homines prædestinatos reparanda sit, atque adeò Angelos duabus duntaxat partibus excedant multitudinem prædestinatorum, numerus autem reproborum hominum haud dubiè plùs, quàm duplo excedat numerum prædestinatorum.

II. Q. 2. *Quomodo differant Angeli ratione officiorum?* Resp. eos in tres Hierarchias dividi, in quarum prima Seraphin, Cherubin, & Throni: in secunda Dominiones, Virtutes, Potestates: in tertia Principatus, Archangeli, Angeli collocentur, quæ quidem in hoc præcipuè differunt, quòd prima ad assistendum Deo, secunda ad ministrandum per modum imperii ac directionis, tertia ad ministrandum per executionem ordinata sit.

III. Q. 3. *Quomodo Angeli quoad essentiam differant?* Resp. juxta S. Thomam quidem & Thomistas, omnes Angelos specie differre; communiorem tamen esse sententiam, quòd aliqui duntaxat specie, reliqui verò solo numero differant, sic enim faciliùs ostenditur, quomodo Deus, ut in corporeis rebus nullam unquam speciem integram destruxit, ita nec in Angelis id fecerit.

ARTICULUS III.

De potentia Angelorum.

I. Q. 1. Quor sint potentia Angelorum? Resp. tres communiter assignari, nempe potentiam locomotivam, intellectuam, & volitivam.

II. Q. 2. Quid de potentia locomotiva Angeli sit sententia? Resp. sequentia. 1. Per hanc Angelum ita producere divisionem divisibilem, ut terminum quidem magnitudinis, non autem parvitas habeat. 1. Non posse Angelum naturaliter in duobus locis adaequatis, vel etiam inadaequatis discontinuis existere; nec ab uno extremo ad alterum non transito medio moveri. 3. Posse tamen moveri motu succursivo, & discreto in infinitum velociori (supposita divinitate temporis in infinitum) non tamen quacunque velocitate, quia talis potentia infinita foret, qualis Angelo concedi non potest. 4. Posse secum etiam alios Angelos aut corpora rapere, idque tam per impulsum impressum, quam sine illo; eodemque in loco violenter retinere, uti de facto contigisse, ex sacris paginis liquet. 5. Posse etiam corpora sive vera, subingredi & movere: sive phantastica ex se assumere, in iisque hominibus apparere; nullas tamen in his operationes vitales corporeas exercere; hæ enim ab immenso procedere debent. 6. Etsi aliqui putent, tam magram esse hanc potentiam locomotivam Angelorum, ut, si Deus permitteret, totum mundum movere possent; res tamen incerta est, hinc alii volunt, ne omnes quidem Angelorum unicum montem simul movere posse.

III. Q. 3. Quid de potentia intellectiva Angeli sententia sit? Resp. sequentia illis juxta probabiliores sententias concedi. 1. Posse eos naturaliter seiplos, alios Angelos, etiam res naturales existentes, imò etiam futuras, quæ ex se necessariis dependent, non tamen futura contingentia libera (nisi conjecturaliter) nec secreta cordium (nisi exteriori aliquo signo, aut alterius consensu ipsis manifestentur) nec objecta quoad substantiam supernaturalia cognoscere. 2. Posse Angelum unico actu plura ut plura cognoscere, ac etiam discurrere, saltem in objectis supernaturalibus,

ralibus, aliisque, quæ conjecturaliter tantum cognoscuntur in quibus proinde non minus facit compositionem judicium quam Homines facere consueverunt. 3. Ad omnes has cognitiones indigere Angelos speciebus intelligibilibus superadditis, quotiescunque objectum vel ob improportione, vel distantiam, vel aliam quamcunque causam non potest concurrere ad sui cognitionem. 4. Ejusmodi species (quarum aliquæ probabiliter universales sunt, id est, multa simul objecta diversa repræsentantes) credibiliter illis statim ab initio creationis infundi, exceptis fortasse illis per quas suorum actuum recordantur. Non tamen propria ea omnia objecta, quorum Species habent, actu semper cognoscere debere, cum potentiam limitatam habeant, & propterea ob hanc causam neque seipsum semper actu intelligere debent assertitur, licet non possint Intellectum ab omni omnino actu suspendere, cum & omnia ad cognoscendum parati habeant, & fatigationem timere non debeant, & nullam ad talem cessationem commodum allicere ipsos queat. 5. Hoc potius objectum, quam aliud cognoscant, ipsos determinari vel à Deo, vel ab alio Angelo, vel à connectione unius objecti cum altero, vel à propria voluntate.

IV. Q. 4. *Quid de potentia voluntaria Angeli sentiantur?* Resp. sequentia communiter à Theologis docentur. 1. Competere Angelo voluntatem liberam (aliqui enim opinati aut demeriti capax non fuisset) & quidem specie humana voluntate distinctam, cum ipsa Essentia Angeli voluntatis radix sit specie distincta. 2. Non posse quidem Angelum ab omni actu voluntatis abstinere (saltem supposito, quod pura omisio non detur) cum semper aliquid cognoscere debeatur, cognitionem autem naturaliter amor vel odium objecti cogniti sequatur; non esse tamen quoad voluntatem inflexibilem (sicut Thomistæ volunt) ut immutare non possit, quod semel ex plena deliberatione acceptavit, vel respuit; cum de facto Angeli mali Deum, quem summe patri dilexerant, postea odisse cœperint. 3. Per hanc voluntatem probabiliter etiam peragi (saltem partialiter, locutionem Angelorum, quatenus scilicet Angelus vult, ut huiusmodi ille suus conceptus innotescat alteri, sicque facit, ut Deum cum speciebus congenitis alterius Angeli ad tale objectum

cognoscendum concurrat; hic quippe modus explicandi locutionem Angelicam & communior est, & commodior, quam eorum, qui vel per productionem soni sensibilis in aere, vel per signa Spiritualia, vel per productionem speciei impressæ, vel expressæ fieri locutionem putant. 4. Illuminationem quoque, quâ vel superioris Hierarchiæ Angelorum inferiores, vel ex eadem Hierarchia unus alterum illuminat, per eandem voluntatem fieri, quatenus scilicet unus Angelus vult, ut hoc objectum (quod ad Deum ordinatum esse debet; alioqui etiam Dæmones se mutuo illuminare dicentur, quod tamen communiter negantur) alteri, qui illius cognitionem actualem non habet, manifestetur per concursum à Deo cum specie impressa factum.

ARTICULUS IV.

De via Angelorum.

I. Q. I. Quid per viam Angelorum intelligatur? Resp. nihil aliud per eam intelligi, quam tempus ad merendam gratiam & gloriam concessum; nam, ut unanimiter docent Theologi, Angeli non fuerunt ab initio cum supernaturali beatitudine creati, sed, ut loquitur S. Augustinus lib. de ciuitate & grat. c. 10. Deus sic ordinavit Angelorum & Humanam vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset liberum arbitrium; deinde quid posset gratiæ suæ beneficium. Unde etiam statim in gratia habituali creati sunt, uti contra antiquos Doctores id negantes communiter sentiunt moderati Theologi, eò quòd passim S. Scriptura dicat eos stabiles (in gratia videlicet) non fuisse; & id ipsum primo homini precumque concedatur, atque adeò Angelo longè digniori creaturæ non sit negandum. Imò S. Thomas & cum eo plerique Theologi, ut videre est apud Tann. q. 6. dub. 1. docent, hanc gratiam eos per propriam dispositionem meruisse, cum convenientius dicatur, creaturam intellectualem liberam non ordinari intrinsecè ad finem supernaturalem, nisi per liberam consensum. Hinc quia verisimile est Deum auxilia maiora perfectioribus Angelis contulisse, & hoc etiam perfectius eidem cooperatos esse, meritò quoque Doctores communiter cum S. Thoma asserunt, in maiori vel

minori gratia, prout major vel minor erat eorum perfectio, ipsos fuisse creatos.

II. Q. 2. *Quamdiu dura verit via Angelorum?* Resp. 1. si sermo sit de physicis & realibus instantibus, certum est apud Authores, non diu hanc viam durasse; quia sicut Angeli non indigebant longo tempore ad naturalem perfectionem; ita nec ad supernaturalem obtinendam multis instantibus indigebant, uti Tann. l. c. du. 2. n. 2. discurrit, ubi obiter notat, non credendum esse revelationi, quae sub nomine B. Amadei circumfertur, ubi in raptu quodam ad Angelis haec verba audivisse dicitur: *Nos Angeli omnes in peccatis & brevibus morulis, ut vos creditis, sed multis temporibus viatores fuimus.* Resp. 2. Si de instantibus Angelicis (quae Theologi intelligunt diversitatem valde notabilem operationum) sermo sit, octo diversas sententias refertur à Tannero l. c. n. 11. inter quas tamen communior, & probabilior docet, bonorum Angelorum viam duobus instantibus durasse; scilicet uno, quo gratiam promeriti sunt; & altero, quo beatitudinem assecuti sunt; malorum verò Angelorum viam tribus instantibus fuisse absolutam, uno, quo fuerunt in gratia; altero, quo peccarunt; tertio, quo damnati sunt.

ARTICULUS V.

De peccato & poena Angelorum malorum.

Q. 1. *Quid de peccato Angelorum sciendum sit?* Resp. sequentes doctrinas communiùs tradi à Theologis. 1. Est in secundo primùm instanti Angelico peccasse, cum in primo gratiam habuerint; imò S. Thomas cum multis contra multos docuerit, nec potuisse illos peccare in primo instanti. 2. Probabiliùs esse, omnes Angelos simul peccasse, & quidem ex singulis Hierarchiis aliquos; plures tamen peccasse in gratia. 3. Probabiliùs quoque esse, Angelos inferiores à Lucifero seductos fuisse; hoc enim S. Joannes in Apocalypsi c. 12. indicasse videtur, dum dixit, Draconem caudam suam tertiam partem stellarum secum traxisse. 4. Peccatum illud propriè fuisse superbiae, quo Angeli ex contemptu

platione suæ perfectionis elati, inordinatè aliquam cum Deo similitudinem appetiverunt, ideòque Christo, cujus Incarnatio ipsi saltem ut conditionatè futura revelata fuerat, subijcere se noluerint; licet alii doceant eos beatitudinem naturalem, vel supernaturalem, vel unionem hypostaticam, cum sua natura, vel ipsam æqualitatem cum Deo, saltem inefficaci actu appetiisse. 4. Peccatum hoc non fuisse ex fragilitate, sed malitiâ commissum, aliàsque circumstantias involvisse, ob quas meritò non exiguam gravitatem involvisse censeatur.

Q. 2. Quid de pœnâ Angelorum sciendum sit? R. Resp. sequentia præcipuè. 1. Angelos hos malos, etsi potentias suas naturales non omnino amiserint, tam quoad intellectum tamen, quàm voluntatem variè depravatos fuisse, ita ut intellectus quidem in iis objectis, in quibus evidentiam non habet, variis erroribus sit obnoxius; voluntas verò admodum depravata, & in malo obstinata, ut perpetuò actum acerrimi odii erga Deum, impatientiæque exerceant, nec possint moraliter loquendo ab eo cessare, propter incessabilem expiationem & experientiam suæ damnationis. 2. Certum est, eosdem Angelos non tantum pœnam damni (quam omnes concedunt) sed etiam sensus (quam Tertullianus, Origenes & alii olim negârunt) sustinere, cum Matt. 25. dicitur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui parati estis Diabolo, & Angelis eius.* Verùm quâ ratione ignis illi torquere possit Spiritus incorporeos, ferè nobis incognitum est; licet enim aliqui per alligationem ad ignem; alii per productionem speciei impressæ ab igne fieri; alii per alligationem ad corpus ab igne cruciabile; alii per potentiam obedientialem, quæ elevet ignem ad cruciandos Angelos, explicent hunc modum contentur; omnes tamen hæc explanationes non omnino satisfaciunt intellectui, ut adeò malint Doctores fateri eum S. Augustino, torqueri Spiritus igne corporeo miris (id est, incognitis nobis) sed
veris modis.

RS: (O): S

ARTICULUS VI.

De Custodia bonorum Angelorum, & malorum Tentatione.

Q. 1. *Quid de Custodia bonorum Angelorum scientia sit?* Resp. sequentes doctrinas circa hanc materiam plerumque tradi ab Authoribus. 1. Indubitatum esse, quod Angeli ad Custodiam Hominum mittantur; sic enim aperte Exod. 23. indicavit, & promisit Deus: *Ecce ego mittam Angelum meum, qui procedat te, & custodiat in via, & introducat in locum, quem paravi.* 2. Statim ab ipso Nativitatis principio suum cuique Homini Angelum Custodem assignari enim clarè S. Scriptura Matt. 18. & alibi indicat, unde & Basilius l. 3. cont. Eunom. *Quod adsit, inquit, singulis erudentibus Angelus tanquam Pædagogus & Pastor vultus huiusmodi; nemo contradicit, qui memor fuerit verborum Domini ubi dicit: Ne contemnat unum de pusillis istis, nam Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in calis est.* Solum ab hac Custodia Christum plerumque excipiunt Auctores, ut qui hoc ipso, quod impecabilis, & plenus scientia ac veritate fuerit, ipsisque Angelis potentior, non indigebat Custodia Angelorum, licet ministerium illorum admitteret. 3. Angelos hanc Custodiam duodecim ferè modis vel officiis exercere, ut notat Tänn. q. 6. dub. 8. n. 8. videlicet peccata Clientum reprehendendo, absterrendo ab illis occasiones peccandi removendo, Dæmones arcendo, Aluminando, secreta Dei consilia revelando, Afflictos consolando, confirmando debiles, pericula depellendo, Hostes visibiles profligando, vim tentationis infringendo, peccata Clientum offerendo. 4. Hanc Custodiam in morte quædam fluiri; nihilominus tamen animas purgantes interdum solatium accipere, aut ex purgatorio in cælum deportari. Probabile admodum esse, etiam singulis speciebus perfectarum substantiarum corruptibilium, singulis item Regnis, Provinciis, aliisque communitatibus præsertim Ecclesiasticis, speciales Angelos deputari. 6. Angelos hos Custodes ordinariè ex infimis Hierarchiis accipi, licet non sit omnino

probabile, nonnunquam aliquam ex Superiori Hierarchia in custodiam unius vel alterius Hominis deputari.

II. Q. 2. Quid de tentatione malorum Angelorum sciendum sit? Resp. sequentes doctrinas communiores esse. 1. Unumquemque Hominem habere specialem Angelum malum ad ipsius perniciem procurandam ordinatum, uti teste Tannero d. 5. q. 6. dub. 7. n. 13. communiter docent Doctores Scholastici, eò quòd ex una parte Angeli mali studio nocendi cupiant ex adverso, quantum possunt, paria facere Deo; ex altera verò parte facultas non desit ad suum cuique Tentatorem assignandum. 2. Malos hos Angelos nulla ratione Hominem tentare posse, aut eidem nocere sine permissione Dei generali (qualis censetur, si consuetis & ordinatis modis tentent, aut per res naturales noceant) vel speciali, qualis in extraordinariis casibus requiritur. 3. Duobus potissimum modis Angelos malos tentare Homines & nocere, scilicet *exteriùs*, per effectus externos; & *interiùs* per suggestiones humorum & phantasmatum commotionem generando. 4. Eisdem juxta varios status & ætates munitione permisos esse infestare Homines, ut notat Tann. d. 5. q. 5. nam in primis ante adventum Christi multò majorem habebat potentiam, quàm post adventum Christi; hinc enim idolorum & Idolorum responsa cessabant; nec tam frequentes ac prodigiosæ elementorum perturbationes audiebantur, præsertim ubi Crucis trophæum erectum, aliæque fidei notæ symbola in usu erant, ita ut meritò aliqui Luciferum prævisionem S. Joannis Apoc. 20. in inferno alligatum esse, mansurumque tali modo alligatum usque ad Antichristi adventum, quo tempore solvetur iterum, majorisque perniciem sævire permittetur, uti ex eodem capite Apocalypsis colligitur. Sed & inter ipsos Homines quoad hoc non modicum discrimen esse advertitur, nam in baptizatos præsertimque non tantam habere potestatem comperitur, quantum in Infideles exercet, uti ex recentibus Indiæ & Japoniæ historiis colligitur; nec Justis tantopere, quàm Peccatoribus inter Christianos nocere permittitur. Quamvis rectè notet Suar. l. 8. c. 18. n. 17. hanc Dæmonis potentiam non semper limitari à Deo, pro conditione seu statu Ecclesiæ vel Personarum, sed eundem pro solo voluntatis suæ sapientif-

imo arbitrio unum gravius & frequentius, alterum
& rarius tentari permittere, & universim aliter electio
quàm cæterorum tentationes moderari, nec cuiquam
in hac re injuriam facere.

Q. 3. *Quis fructus ex tota hac materia de Angelis hauriendus sit?* Resp. 1. Ex honorum Angelorum consideratione illum potissimum fructum hauriendum, quem S. Bernardus Serm. 12. in psalmum *Qui habitat* sequentibus verbis dicavit: *Angelis suis mandavit de te. Mira dignatio, & vere magna dilectio caritatis. Quis enim, quibus, de quo, quomodo mandavit, studiosè consideremus Fratres, diligenter commendemus memoria hoc tam grande mandatum. Quis enim mandavit? cuius sunt Angeli, cuius mandatis obtemperant, cui obediunt voluntati. Nempe Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Nec cunctantur, quia eius in manibus tollant te. Summa ergo Maiestas mandavit Angelis, & Angelis suis mandavit. Illis utique tam sublimis, tam beatus, quàm proximè sibi coherentibus, & verè Dominicus Spiritibus mandavit de te. Tu quis es? quid est honor, quod memor es eius? aut filius hominis, quoniam reputas te quasi verè non sit homo putredo, & filius hominis vermis. Quis quid putas, mandavit de te? ut custodiant te. Quis autem debet hoc Verbum inferre reverentiam, asserre devotionem, conferre fiduciam? reverentiam pro presentia, devotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia.* Resp. 2. Ex malorum Angelorum lapsu & ruina eum præcipuè fructum edificandum, quem pius Author libelli de imitatione Christi 3. c. 14. his verbis indicat: *Intonas super me iudicia tua, Domine, & timore ac tremore concuis omnia ossa mea, & extirpavit anima mea valde. Sto attonitus, & confidero, quia cæli non sunt mundi in conspectu tuo. Si in Angelis reperisset pravitatem, nec tamen pepercisti, quid fiet de me? ceciderunt Stella de cælo, & ego pulvis quid præsumo? quorum opera videbantur laudabilia, ceciderunt ad infima; & qui comederant panem Angelorum, vidi siliquis delectari porcorum. Nulla est ergo sanctitas, si manum tuam, Domine, subtrahas. Nulla prodest sapientia, si gubernare desistas. Nulla iuvans fortitudo, si conservare desinas. Nulla securus castitas, si carnis tua protegas. Nulla propria prodest custodia, si non adis tua*

...antia; nam relictis mer gimus; & perimus; visitati verò
...gimus; & vivimus.

CAPUT III.

DE OPERE SEX DIERUM.

De hoc plerumque nihil Theologi in Scholis dicunt, sed
Philosophis & S. Scripturæ Interpretibus in primis Ge-
nesios capitibus ea, quæ S. Thomas à quæstione 43. tractat
de hac materia, discutienda relinquunt. Quia tamen ea
non semper vasat in Authoribus, utpote fusiùs disputa-
re, à Scripturæ verò Professoribus rariùs hæc mate-
ria tractatur, non oberit, breviter ea quæ S. Thomas & im-
pud. Theologorum libri de hoc opere sex dierum disputant,
inducere.

ARTICULUS I.

De Processione creaturarum à Deo.

I. Hanc quæstionem S. Thomas statim post absolutam
materia de Deo subjungit, & postea primum de produ-
ctione Creaturarum Spiritualium, id est, Angelorum, &
corporarum, seu Univerſi in specie tractat. Quia tamen
Materia de Angelis plerumque fusiùs discutitur à Theolo-
gis, ideo ut ea magis simplex, & inter se conjuncta foret,
peramque etiam separatur à reliquis quæstionibus, & ea,
quæ S. Doctor de processione creaturarum in genere disputat,
in hoc loco breviter indicantur. Itaque de Creaturarum pro-
cessione in genere hæc ferè quæstiones à S. Thoma propo-
nuntur.

II. Q. 1. *Verum sit necessarium, omne ens à Deo pro-*
ducatur? Resp. S. Doctor q. 44. a. 1. affirmativè; cum enim om-
nis creatura habeat esse per participationem, necessariò
illud accipere debet ab ente, cui tale esse per se, & essentia-
liter convenit; tale ens autem est unicus Deus.

III. Q. 2. *Verum Deus sit causa Exemplaris omnium*
res? Resp. S. Thomas l. c. a. 3. iterum affirmativè; eò
quòd omnis res producenda juxta Ideam à producente con-
ceptam fieri debeat; solus autem Deus in sua infinita sapi-
entia

entia Ideas omnium rerum possibilem contineat, ut patet in
capite ostensum est.

IV. Q. 3. *An Deus sit causa finalis omnium rerum?*
Resp. S. Doctor a. 4. affirmativè; eò quòd omne agens pro-
pter finem agere debeat, ne casu omnia fieri dicantur; sed
autem finis agentis & patientis esse debeat; ergo, cum
verba propter seipsum creaverit Deus, meritò omnium quo-
rumque causa finalis dicitur.

V. Q. 4. *An productio creaturarum sit communis toti
Trinitati?* Resp. S. Thomas q. 45. a. 6. affirmativè, eò quòd
producere aliquid, proprium sit agenti secundum essentiam
spectato; essentia autem in Deo sit communis omnibus Per-
sonis. Per hoc tamen non negatur, quòd divinae Personae
secundum rationem suae processionis habeant causalitatem
respectu creationis rerum; cum enim Deus ut supremus Ar-
tífex per verbum intellectu conceptum, quod est secunda
Persona; & per amorem suae voluntatis, qui est tertia Per-
sona, omnia operetur, meritò processionem Personarum dicitur
esse rationem productionis creaturarum.

VI. Q. 5. *An in omnibus creaturis reperitur cog-
noscibilem Trinitatis?* Resp. S. Doctor a. 7. cum S. Augustino
affirmativè, eò quòd quaelibet creatura subsistat in suo esse,
ut sic repraesentet suum principium, atque adeò Personam
Patris, qui est principium sine principio, demonstrat. Et
praeterea habeat quandam formam seu speciem, & ut
repraesentet secundam Personam seu Verbum, quatenus
forma artificati oritur ex conceptione & Idea Artíficis. Et
denique habeat ordinem ad aliquid aliud, ob quem concep-
ta fuerit facta dicitur; & per hoc repraesentat amorem Dei
tertiam Personam, ex quo ad operandum movente omnia
procedunt.

ARTICULUS II.

De creatione Mundi.

I. Occasione hujus tituli S. Thomas q. 46. & cum
alii Theologi fusè hoc loco de creatione disputant, an facta
et ea sit ens distinctum à Deo aut creatura; item an sit
propria Deo, ut nulli creaturae communicari possit potest.

creandi, & similia, quæ hodie plerumque in Philosophia etiam traduntur. Quare omittis illis quæstionibus

II. Q. 1. *An Mundus in tempore fuerit productus; an ab æterno existerit?* Resp. affirmativè ex communi Theologorum omnium sententia; estque de fide, utpote in Concilio Lateranensi definita, & sat clarè in cap. 1. Gen. indicavit, ubi dicitur: *In principio creavit Deus cælum, & terram.*

III. Q. 2. *An totus Mundus simul in uno instanti, an per plures dies sit productus?* Resp. ex communi SS. Patrum & Scholasticorum sententia contra S. Augustinum ac multos Theologos, Mundum non simul fuisse productum, sed successivè per plures dies; eò quòd Scriptura, ut c. 1. Gen. apertè indicat, per plures dies illud opus fuisse absolutum, possit, atque adeò etiam debeat propriè accipi; maximè cum variæ etiam congruentiæ id ipsum non minus suadentes ab Authoribus passim afferantur, ut apud Tannerum d. 6. q. 1. du. 6. n. 13. videre est.

IV. Q. 3. *Quo die Mundus fuerit productus?* Resp. Tannerus l. c. n. 23. de hoc non posse esse controversiam; cum enim DEUS septimo die, id est, Sabbato quieverit, hoc primum diem, quo Mundus creati cæpit, Dominicam esse accessit, unde, etiam canit Ecclesia die Dominico in Hymno matutino: *Primo dierum omnium, quo Mundus creatus conditus.*

V. Q. 4. *Quo anni tempore Mundus sit conditus?* Resp. juxta veriorem & communiorem sententiam, teste Tannero l. c. n. 26. circa æquinoctium vernalis, mense Martio, fuisse conditum; tum quia tunc etiam terra germinare incipit, tum quia hoc tempore etiam præcipua alia DEI opera, ut Liberatio Populi Israëlitiæ ex Aegypto, Incarnatio, Mors & Resurrectio Christi, sunt patrata; & præterea verè verosimile est, SS. Patres id per traditionem accepisse.

ARTICULUS III.

De opere primæ diei.

I. Q. 1. *An cælum & terra prima die creati sint?* Resp. Etsi non pauci Authores cum S. Thoma sentiant, cælum

lum & terram, ante primam diem creata fuisse, eò quòd
 obscure S. Scriptura gen. 1. illis verbis: *In principio creavit*
DEVS cælum & terram: id indicare videatur; & præterea
 ante Lucem non fuerit dies; probabilius tamen alij
 mant, illa prima die creata fuisse, uti Tann. d. 6. q. 1. dicitur
 cum multis alijs tum SS. Patribus, tum Theologis docentibus
 estque conformior tum S. Scripturæ Exod. 11. asserentibus
 sex diebus fecisse **DEUM** cælum & terram, & mare, & omnia
 mania, quæ in eis sunt: tum SS. Patribus Mundi opificum
 opus Hexameron vocantibus: tum Concilio Lateranensi
 cap. *firmiter* dicenti, **DEUM** in principio temporis unum
 que de nihilo condidisse creaturam, Spiritualem & corporalem;
 tum ipsi contextui Moysis, qui satis ostendit, ea quæ
 ibi narrantur, unâ die creata esse.

II. Q. 2. *An omnes cæli quoad substantiam primo die
 sint creati?* Resp. probabilius iterum affirmativè Tann. d. 2.
 n. 3. contra multos volentes solum cælum Empyreum
 primo die fuisse creatum, reliquos verò secundo die
 productos. Ratio autem hujus sententiæ est, quia ubi
 S. Scriptura cæli & terræ nomen conjungens per cælum
 intelligit omnes cælos, dicitque v. g. *igitur perfecti sunt cæli
 & terra &c.* sed & ipse **DEVS** in Symbolo Apostolico
 conditor cæli & terra vocatur; & præterea cum omnes Cæli
 sint perfectiores, hoc ipso etiam decebat eos cum ipsa
 terra creati.

III. Q. 3. *An etiam reliqua elementa primo die
 terra fuerint creata?* Resp. cum S. Thoma & alijs Doctores
 ribus communiùs affirmativè, quia, ut S. Augustinus l. 1. de
 gl. ad liter. c. 4. notat cæli & terræ nomine communiter
 S. Scriptura totus Mundus cum omnibus elementis intelli-
 gitur; & verò etiam congruum valde erat, ut priùs, quam
 ex elementis componerentur, ipsa elementa & corpora
 simplicia producerentur.

IV. Q. 4. *An etiam lux corporalis primo die
 producta?* Resp. Et si S. Augustinus negativam tenuerit
 tem, ratus per lucem primo die creatam Angelos intelligi
 quòd nõ conveniens fuerit, Moysen creaturæ spiritualis
 productionm prætermisisse; communis tamen SS. Patrum
 sententia, teste Tannero d. 3. est; eam corporalem fuisse.

quidem, ut communior sententia habet, accidentalem duntaxat, quæ modò huic, modò illi parti cælestis corporis imbrasset; sic enim S. Scriptura, dum ait: *Fiat Lux, & facta est lux*: satis indicat, quæ potius dicere debuisset: *Fiat luminare*: si per lucem hanc corpus solis informe intelligi debere, ut S. Thomas volebat.

V. Q. 5. *An lux hac eodem instanti, quo cælum & terra creata sunt, fuerit producta?* Resp. cum Tann. du. 1. n. 19. negativè juxta communem SS. Patrum & Doctorum ferè unanimum sententiam; & colligitur apertè ex S. Scriptura gen. 1. ubi dicitur: *Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi*; quæ verba non bene de æthereis tenebris, scilicet de Angeli mali casu expli-

ARTICULUS IV.

De Opere secundæ diei.

I. Q. 1. *Quid secundo die creatum sit?* Resp. id satis ex geneleos c. 1. colligi dum dicitur: *Dixit quoque DEVS: Fiat Firmamentum, & dividat aquas ab aquis. Et factum est Firmamentum, divisitq; aquas ab aquis sub Firmamento ab his, quæ erant supra Firmamentum. Et factum est cælum, & vocavitque DEVS Firmamentum cælum, & factum est die secunda.*

II. Q. 2. *Quid per Firmamentum hoc loco intelligatur?* Resp. varias esse circa hanc quæstionem sententias. Nam quædam Firmamentum mysticè interpretatur de separatione Angelorum bonorum & malorum; Pererius & Valentini intermedium inter nubes & aquas interiacentem; alii dub. 1. q. 3. n. 13. non solùm octavam Sphoeram, quæ nunc juxta communem usum Firmamentum dicitur, sed etiam totum cælum sidereum sive mobile, ipsùmque cælum Epyreum secundùm infimam partem intelligit, quæ non de novo producta, sed consolidata fuit cùm primo die non nisi liquida producta fuerit.

III. Q. 3. *Quid per aquas supra & infra Firmamentum intelligatur?* Resp. etiam hic non conveniunt Auctores, nam Origenes, de quo, supra dictum est, per aquas Super-

Superiores bonos Angelos, per inferiores malos Angelos intelligit. Valentia & Pererius per aquas Superiores, per inferiores naturales aquas intelligunt. Tamen verus denique cum suis Authoribus per Superiores corpus diaphanum & pellucidum, liquidum & spiritum Beatorum habitationi destinatum; per inferiores vero elementum aquæ, seu potius omne corpus simplex phanum sublunare; hoc est, inter cælum Lunæ & terram teriectum intelligi existimat, quia, ut S. Thomas q. 68. ad 3. aduertit, Moyses propter invisibilitatem aëris & fluidum corporum, omnium hujusmodi corpora sub aqua nomine comprehendit.

ARTICULUS V.

De opere tertiæ diei.

I. Q. 1. *Quod fuerit opus tertiæ diei?* Resp. id in citato libro Genesis c. 1. indicari, dum dicitur: *Dixit DEVS: Congregentur aqua, qua sub cælo sunt, in locum unum, & appareat arida. & factum est ita. Et ait. Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum.*

II. Q. 2. *Quomodo facta sit congregatio aquarum?* Resp. tres quidem modos à S. Augustino l. 1. sup. gen. c. 12. commemorari, scilicet ut vel aqua in quibusdam locis velut in montes erecta, reliqua loca terræ nuda reliquerit, vel ut ab initio rarior terras ambiverit, postea vero condensata, eas partes terræ, in quibus arida apparebat, nuda reliquerit: Vel certè terra subsidentis, aquis aditum aperuerit in nnum confluentibus, unde & maris denominationem accepit. Et hic modus velut commodissimus communiter fertur.

III. Q. 3. *An terra tunc actu produxerit herbas & arbores, an verò in semine duntaxat?* Resp. ex communibus SS. Patrum & Doctorum sententia, actu fuisse producta omnia; id enim ex claro Scripturæ textu colligitur; quod quid in contrarium S. Augustinus olim senserit.

IV. Q. 4. *An tunc etiam herba & planta vixerint producta?* Resp. affirmativè cum S. Augustino l. 1. sup. gen. c. 12.

q. 1. & domini aliorum contra Basilium, eò quòd S. Scri-
ptura aperte dicat, omne virgultum agri fuisse productum;
et lux ipsa herbis tum hominibus, tum animalibus ad va-
riores usus & commoda seruiant.

V. Q. 4. An terra tunc active, an verò passive dun-
taxat herbas illas produxerit? Resp. Pererius, Valentia,
Tanner & alij, passive tantum terram se tunc habuisse, eò
quòd sine miraculo tam citò active illas producere non po-
tuerit.

ARTICULUS VI.

De opere quartæ diei.

I. Q. 1. Quid quarto die productum fuerit? Resp.
Solem & Lunam, ac stellas fuisse productas, uti Moyses ca-
pit. indicavit, dum dixit: Fecitque DEVS duo luminaria
magnum, luminare maius, ut praeset diei; Et Luminare minus,
ut praeset nocti, & stellas (tam errantes, quam fixas) & po-
sit in Firmamento caeli, ut lucerent super terram, & pra-
esent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras.

II. Q. 2. An haec luminaria quoad substantiam fue-
rent materiae elementari producta? Resp. ita quidem Mo-
yses & nonnullos alios sentire; verum S. Thomam & cum
communiter ceteros Theologos, & Interpretes docere,
quòd ex materia caelesti producta, atque adeò primo die
creata, hodie accidentaliter duntaxat perfecta fuerit, qua-
vis scilicet lucem immobiliter sibi inditam, & motum
circularem acceperunt.

III. Q. 3. Quare Luna dicatur luminare magnum,
et non tam parvaque stellas sint illa maiores? Resp. S. Thomas
ad 1. q. 5. ideo vocari magnum, quia secundum aspectum
apparet hominibus major; aut quia, ut S. Chrysostomus ho-
m. 1. in gen. notat, majorem praeceteris stellis efficaciam ha-
bere.

IV. Q. 4. A quomoveantur haec sidera? Resp. tum
ipsa, quam totos caelos ab Angelis moveri, uti cum S. Tho-
ma, communiter docent Theologi, eò quòd à seipsis moveri
non queant (alioqui enim post diem iudicij quies ipsis vio-
lenter torqueretur) atque adeò rectius ab Angelis moveri dicantur,

utpote quos etiam in alijs casibus ad ministerium suum
hominum adhibere consuevit DEVS.

ARTICULUS VII.

De opere quintæ diei.

I. Q. I. *Quid quinto hoc die productum sit?* Resp. In
sequentibus Sacri codicis verbis indicari: *Creavitque Deus
cete grandis, & omnem animam viventem atque motabilem
quam produxerant aqua in species suas & omne volatile quod
vivit super terram. Benedixitque eis dicens: Crescite, & multiplicamini
& replete aquas maris, avesque multiplicentur super
terram. Et factum est mane & vespere dies quintus.*

II. Q. 2. *Quare productio avium & aquarum
qua tribuatur, cum tamen potius terrâ constare videantur?* Resp.
S. Thomas q. 71. art. unic. ad. 1. corpora avium & piscium
posse dupliciter considerari, uno modo secundum se, & ali-
o modo in respectu ad terram, in qua nascuntur, & in
neccesse est, quod in eis magis terrestre alimentum domi-
netur, quia ad hoc ut fiat temperato mixtionis in corpore
animalis, neccesse est, quod quantitativè in eo abundet ele-
mentum, quod est minus activum, scilicet terra. Sed si
considerentur, secundum quod sunt nata moveri taliter
tibus, sic habent affinitatem quandam cum corporibus
quibus moventur, & sic eorum generatio hic describitur.

ARTICULUS VIII.

De opere sextæ diei.

I. Q. I. *Quid hoc die productum sit?* Resp. 1. pro-
ducta esse omnia animantia terræ rationis expertia,
ex semine generantur, & virtutem generativam ad se
sibi generandum habent; non autem ea, quæ ex putri-
teria vel excrementis, vel ex coitu animalium diver-
sitate, ut mulus & similia, generantur. Resp. 2. productum
esse, & ex terra formatum ipsum Adamum, & postea ex
lateri Adami exemptâ primam Mulierem Evam fuisse
ratam.

II. Q. 2. *Quo sensu homo ad imaginem DEI
dicatur?* Resp. S. Thomas q. 93. 2. 5. dupliciter
dicatur.

ad imaginem DEI dici posse. 1. Ut vocula ad de-
 signet terminum factionis, atque adeo iste sit sensus: *Facia-*
mus hominem, ut sit imago nostra. 2. Ut vocula ad signi-
 ficet causam exemplarem; ita ut sensus sit: *faciamus homi-*
nem, sicut in natura nostra exemplar propositum habemus.
 Sed prior sensus communiter magis probatur. Est autem
 homo imago DEI propterea, quia non tantum secundum ge-
 neralem quandam rationem, sed etiam specificam, scilicet
 secundum virtutem intelligendi & volendi habet similitudi-
 nem cum illo; & quia in eodem homine reperitur prin-
 cipium Verbi, Verbum seu Intellectio, & amor ex utroque
 procedens, & secundum hoc DEI etiam ut Trini in Personis
 imago dici potest. Additur verò gen. I. v. 26, *faciamus ho-*
minem ad imaginem & similitudinem nostram, ut non qua-
 sique imperfecta, & malè expressa imago, sed valde exacta,
 atque adeo Exemplari suo simillima esse indicetur.

III. Q. 3. *Quanam fuerit conditio hominis in statu*
ante integræ? Resp. 1. quoad Intellectum fuisse perfe-
 ctissimam scientiã præditum, ita ut omnes res naturales, qua-
 rum ex primis principijs per se notis sciri possunt, vel ad
 eas gubernandos sciri debent, cognoverit. Sed & per fi-
 dem cognovisse DEVM ut Authorem rerum supernatura-
 rum, ipsamque SS. Trinitatem, & Incarnationem quoad
 humanitatem, adeoque Mysterium conjunctionis Christi cum
 Verbo, ut cum S. Thoma communiter docent Authores, &
 colligitur ex ipsa S. Scriptura Eccl. 17. dicente: *Cor dedit*
excogitandi, & disciplinã intellectus replevit illos. Creavit
in scientiam, Spiritus sensu implevit cor illorum, & multa bo-
na ostendit eis: posuit oculum ipsorum super corda illorum, o-
mnem suam scientiam aperuit eis: posuit oculum ipsorum super corda illorum, o-
mnem suam scientiam aperuit eis: posuit oculum ipsorum super corda illorum, o-
mnem suam scientiam aperuit eis: posuit oculum ipsorum super corda illorum, o-
 gnantem fuisse conditum cum gratia justificante, & quidem
 originali, ita ut & ratio obediret DEO, & rationi vires in-
 feriores, & animæ corpus; quam ob causam Eccl. 7. dicitur:
Deus fecit hominem rectum. Resp. 3. Quoad potestatem
 absolute Dominiũ naturale in omnes bestias & animalia (ita
 nullam ei restitutum aut nociturum fuisset) in plantas
 quoque & alias res inferiores, ut sine impedimento potuisset
 eas ad suam utilitatem auxiliò uti. Resp. 4. Quoad corpus verè impaf-
 sibilem & immortalem futurum fuisse, non quidem ex na-
 tura

tura sua, aut virtute intrinsecæ cujusdam qualitatis; propter protectionem DEI; & propter propriam indolentiam quâ cavere potuisset omnia ad corruptionem disponenda; propter lignum vitæ, cujus esu humidum radicale semper restaurare potuisset.

IV. Q. 4. *Quanam tunc conditio proli generati fuisset?* Resp. 1. omnes nascendos fuisse corpore sano integro, licet necdum quoad usum & morum membris perfectis. 2. Etiam gratiâ originali præditos futuros esse, non tamen in eâdem confirmatos, quia conveniens ut proles non cum meliori conditione, quàm pater nascatur. 3. Nascituros fuisse non quidem cum pleno usu rationis, sed eâ mentis & ingenij facilitate, quâ abique difficultatibus scientias didicissent. 4. Eodem modo, quo Parentes præditos immortales & impassibiles exituros fuisse: licet secundum diversam dispositionem aëris, & situm stellarum aliquos majores, robustiores, ac pulchriores alijs quoad corpus, & diversam applicationem animi etiam in scientiâ, virtutibus, atque eadem etiâ gratiâ ac gloria inæquales exituri fuissent.

V. Q. 5. *Quid de Paradiso, in quo tunc homines habituri fuissent, doceant Authores?* Resp. Sequentia communiter doceri. 1. Paradisum hunc fuisse locum corporeum in qua parte convexæ ipsius terræ superficiem impositum, ut Thomas q. 102. art. 1. post S. Augustinum docet. 2. Locum hunc saltem usque ad diluvium permanisse; cuius Scriptura Gen. 3. eum ab Angelo custoditum; & Eccl. 2. Enoch in eum translatum fuisse dicat; ex quo probabiliter videtur S. Thomæ, & communius alijs SS. Patribus & Doctoribus, eum etiamnum hodie extare, saltem secundum præcipua in ipso præcipua fuerant, ut erat varia omnis generis fructuum, arborumque amœnitas, aëris insignis temperies, arbor vitæ & similia, licet non desint aliqui, Recentiores qui cum Pererio omnino tempore diluvij destructum præteritum conditum, sed in illum post creationem primivum à Deo translatum, uti sat clarè Scriptura indicat, dum ait: *ergo Dominus DEVS hominem, & posuit eum in Paradiso voluptatis, ut operaretur (hoc est, excoleret, tum ob recreationem, tum ad comparandam experientiam de virtute*

Naturæ) & custodire illum, non adversus inuadentes injustos, qui nunciant futuri, sed sibi, ne ipsum peccando amitteret, rectè S. Thomas interpretatur.

Vl. Q. 6. *Quem fructum ex consideratione totius operis materia de opere sex dierum haurire debeat Theologus?* triplicem præcipuè. Primus est, ut cum S. Davide Psal. 8. exclamemus; *Domine DEVS noster, quàm admirabile est nomen tuum in uniuersa terra! Quid est homo, quòd memineris eius? aut Filius hominis, quoniam, uisitas eum? Misisti eum paulò minus ab Angelis, glorià & honore coronâ tuam, constituisti eum super opera manuum tuarum: omnia operis tui sub pedibus eius: ideoque, ut S. Basilius l. 1. Hexam. ait, debitam super omnibus Laudem Conditori impendentem referamus.* Secundus est, ut, quemadmodum idem Psal. 138. horatur, ex uisibiliâ pulchritudine illum, qui nihil optimus est, contemplemur; & ex magnitudine corporis circumscriptorum metiamur illum infinitum & magnitudinem, omnemque cogitationem cordis humani suâ uirtutis amplitudine transgredientem, ideoque illud Salomonis Sapient. 13. altè pectori impressum ob oculos semper habeamus: *Quorum si specie delectati Deos putauerunt, sciant, quod uisibilis Dominator eorum speciosior est; species enim generat omnia constituit. Aut si uirtutem & opera eorum mirantur, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior est illis, à magnitudine enim speciei & creatura cognoscibiliter potest Creator horum uideri.* Tertius est, ut de hoc toto creaturæ beneficio illam cuiusdam S. Patris sententiam applicemus, atque à Deo dici putemus: *Accipe beneficium, reddere uisum, time supplicium:* ideoque ad rectitudinem primæ intentionis, à qua per peccatum & inobedientiam primi Parentis cecidimus, per uirtutem & plenam subjectionem erga Deum redire studeamus, sicque non in terrestrem, sed cælestem Paradisum uoluptatis transferri olim mereamur.

